

винною, а також публічно, в засобах масової інформації та в будь-яких офіційних документах стверджувати, що ця особа є злочинцем.

Для визнання особи винною у вчиненні злочину і для притягнення її до кримінальної відповідальності необхідно по-перше, щоб кримінальне провадження підпадало під юрисдикцію суду, що її розглянув, по-друге, щоб кримінальне провадження у суді розглядалось за встановленою кримінальним процесуальним законодавством процедурою, по-третє, щоб обвинувальний вирок суду щодо такої особи набув законної сили;

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — № 90—91. — 19 травня.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права людини [Електронний ресурс] : прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 груд. 1966 р. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.: за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х.: Право, 2012. — 768 с.

Колб О.Г.,

директор навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор,

Охман О.В.,

здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА СУБКУЛЬТУРА – ОДНА ІЗ ДЖЕРЕЛ НЕБЕЗПЕКИ ТА ПІДСТАВ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ І ФІЗИЧНОЇ СИЛИ ДО ЗАСУДЖЕНИХ (КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИЙ АСПЕКТ)

Як свідчать результати даного дослідження, додатковим доказом діалектичного зв'язку кримінальної субкультури та порушень встановленого порядку в УВП є кримінально-виконавча характеристика даного суспільно небезпечного явища. В науці під зазначеною характеристикою розуміють складний аналітико-пізнавальний процес, метою якого є всебічне вивчення порядку і умов виконання та відбування покарання [1, с. 15]. Як з цього приводу дотепно зауважив І.Г. Богатирьов, основу кримінально-виконавчої характеристики складають два інститути ти – інститут виконання та інститут відбування покарання, зміст яких розкриває вимоги закону про всебічне, повне і об'єктивне дослідження порядку й умов їх реалізації, а також створення передумови для того, щоб кожний вид покарання ніс у собі не тільки кару, а й виправлення, і ресоціалізацію особи, яка стала на шлях вчинення злочину [2, с. 38].

Складовими елементами кримінально-виконавчої характеристики засуджених, на думку О.М. Бандурки, є: 1) поведінка засуджених під час відбування покарання; 2) їх ставлення до праці; 3) тривалість перебування на поліпшених умовах тримання; 4) періодичність винесення постанов і подань про умовно-дострокове звільнення [3, с. 23].

А.М. Авраменко запропонував до структури цієї характеристики включити наступні елементи: а) режим відбування покарання; б) правовий статус засуджених до певного виду покарання; в) умови відбування покарання; г) соціально-психологічну характеристику засуджених; г) ступінь виправлення засуджених [4, с. 162].

Є й інші підходи, які доповнюють чи звужують зміст кримінально-виконавчої характеристики [5, с. 100].

Якщо узагальнити зазначені та інші існуючі в науці підходи, то можна вивести наступне поняття «кримінально-виконавчої характеристики сучасного стану та тенденцій впливу кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених до позбавлення волі в Україні», а саме – це науково обґрунтована

інформація про негативні результати практики виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі, що стали наслідком дії на цей процес традицій, норм тощо зазначеного виду суспільної культури.

Таким чином, системоутворюючими елементами змісту даного поняття є:

це науково обґрунтована інформація, тобто такі відомості про дане явище, які відображають закономірності його виникнення, розвитку та функціонування, включаючи й вплив його на інші явища (у даному випадку – на процес виконання та відбування покарання) [6, с. 395];

негативні результати практики виконання покарання у виді позбавлення волі.

Мова у даному випадку ведення про невиконання, у першу чергу, передбачених законом завдань у сфері виконання покарань; низький рівень відшкодування у ході відбування покарання завданих злочином збитків та моральної шкоди; високу питому вагу у структурі правопорушень, що вчиняють засуджені до позбавлення волі, злісних проступків, злісної непокори вимогам адміністрації УВП; ін.;

3) процес виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі.

В науці під виконанням покарання розуміють діяльність органів та установ виконання покарань, спрямовану на реалізацію всього комплексу право обмежень, передбачених конкретним видом покарання, забезпечення здійснення наданих для засуджених прав та виконання ними покладених обов'язків. У свою чергу, термін «відбування покарання» звернутий до засуджених, які повинні на підставі вироку суду та відповідно до принципів, встановлених кримінально-виконавчим законодавством, виконувати обов'язки, утримуватись від заборонених дій, здійснювати права тощо [7, с. 6]. Зокрема, як це витікає з вимог п. 29 ПВР УВП «Правила поведінки засуджених» особам, які тримаються у виправних і виховних колоніях, забороняється уживати нецензурні та жаргонні слова; давати і присвоювати прізвиська; організовувати та грати в настільні та інші азартні ігри з метою отримання матеріальної чи іншої вигоди; чинити опір законним діям персоналу УВП; перешкоджати виконанню ними своїх службових обов'язків, підбурювати до

цього інших засуджених, тобто, власне, реалізовувати у ході відбування покарання різні елементи кримінальної субкультури;

4) негативні результати стали наслідком дії традицій, правил та звичаїв кримінальної субкультури, тобто у даному випадку знаходяться у причинному зв'язку поміж собою.

Причинним зв'язком в науці називають таку закономірну поєднаність та явищ, за якою одне явище (чи сукупність явищ) неминуче, з внутрішньою необхідністю утворює, народжує інше явище, перше з яких називають причиною, а друге – наслідком [8, с. 158]. Розуміння причинності (взаємозалежності) у даному випадку ґрунтується на наступних філософських положеннях про причинний зв'язок:

1. Всезагальний зв'язок між виконанням та відбуванням покарання у виді позбавлення волі і впливом кримінальної субкультури на цей процес є закономірним, виходячи з того, що безпричинних явищ в природі та суспільстві апіорі (лат. *apriori* – з попереднього; букв – незалежно від досвіду) [9, с. 63] немає – саме тому всі явища в УВП причинно обумовлені.

2. Всезагальний зв'язок між явищами, що мають місце в УВП, існує реально і об'єктивно, він не залежить від свідомості та волі ні персоналу колоній, ні засуджених.

3. Причинний зв'язок (як частка всезагального зв'язку речей і явищ) є пізнавальним, виходячи з того, що пізнавальним є світ взагалі та його закономірності, зокрема. Саме тому пізнання та знання є, насамперед, знанням причини, адже якби світ був непізнавальним, то наука стала б неможливою, а якби ми знали всі причини, то вона стала б непотрібною.

4. Причина і наслідок в УВП – це лише частка, що вилучена із всезагального зв'язку речей та явищ, ізольована від нього, для з'ясування того, що є причиною, а що – наслідком, оскільки наслідок цієї причини є причиною іншого наслідку і так безкінечно [8, с. 159].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирьова О.І. Кримінально-виконавча інспекція як суб'єкт виконання покарань: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / О.І. Богатирьова. – К.: КНУВС, 2009. – 20 с.

2. Богатирьов І.Г. Українська пенітенціарна наука: [монографія] / Іван Григорович Богатирьов. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2008. – 318 с.

3. Бандурка О.М. Кримінально-виконавча характеристика засуджених як складова інституту кримінально-виконавчого права // Сучасна наука – пенітенціарній практиці: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 жовт. 2013 р.) / Відп. ред. І.М. Копотун, С.Г. Стеценко. – К.: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013. – С. 21-24.

4. Авраменко А.М. Кримінально-виконавча характеристика покарання у виді арешту: дисертація канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2008. – 318 с.

5. Коломієць Н.В. Застосування кримінально-виконавчого законодавства до осіб, засуджених за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2012. – 247 с.

6. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – Т. 1: Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1231 с.

7. Кримінально-виконавчий кодекс України : наук.-практ. комент. / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – Х. : Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.

8. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Частина загальна: Курс лекцій. – К.: Наукова думка та Українська видавнича група, 1996. – 336 с.

9. Булыко А.Н. Большой словарь иностранных слов 35 тысяч слов. – Изд. 3-е, испр., перераб. – М.: Мартин, 2010. – 704 с.

Джу́жа О.М.,
головний науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор